



Elena Matulionienė – humanitarinių mokslų daktarė; Klaipėdos etnokultūros centro dailininkė-etnologė (Liaudies dailės studijos koordinatore), Mažosios Lietuvos tautinio kostiumo ekspertė-konsultantė
Moksliniai interesai: etnologija, tautodailė, tautinis kostiumas. Kūrybinės ir mokslinės veiklos tikslas – populiarinti ir gaivinti Mažosios Lietuvos liaudies meną
El. paštas: elenamatul@gmail.com

Elena Matulionienė: Ph.D. in Humanities; the artist-ethnologist of Klaipėda Ethnic Culture Center (the coordinator of Folk-Art Studies), the expert-consultant of the national costume of Lithuania Minor
Research interests: ethnology, folk art, national costume. The purpose of her creative and scientific activities is to popularize and revive the folk art of Lithuania Minor
E-mail: elenamatul@gmail.com

Elena Matulionienė

Klaipėdos etnokultūros centras

MAŽOSIOS LIETUVOS TEKSTILINIO KREPŠELIO GAMINIMO IR DĖVĖJIMO MOTYVACIJA ŠIANDIEN. TAPATYBĖS RAIŠKOS ATSPINDŽIAI APRANGOJE

Anotacija

Šio straipsnio tikslas – atsakyti į Mažosios Lietuvos tautinio kostiumo tekstilinio krepšelio raidos tyrime iškilusius klausimus, susijusius su krepšelio gaminimo ir dėvėjimo motyvacija, dekoru charakteristikų pasirinkimu, ornamentikos ir spalvinių derinių simbolika. Atliktų lauko tyrimų analizė atskleidžia etnokultūrinės tapatybės raiškos per tekstilinių krepšelių gaminimą ir dėvėjimą apraiškas. Pasirenkamiems krepšelio dekoravimo elementams tradiciškai priskiriamų ir naujai suteikiamų simbolinių prasmų analizė parodo simbolio tęstinumo bei kaitos atvejus. Krepšelio dėvėjimas ne tik su Mažosios Lietuvos tautiniu kostiumu atskleidžia asmens tapatybės raišką per pasirinktų aprangos detalių dėvėjimą. Tekstilinių krepšelių gaminimas aktyvėja augant paklausai. Tyrime analizuojama pagal autorės sudarytus klausimynus iš gerai informuotų pateikėjų (tekstilinių krepšelių gamintojų ir dėvėtojų) surinkta medžiaga.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: tekstilinis krepšelis, *delmonas*, rankdarbis, gaminimas, dėvėjimas, motyvacija, simbolinės prasmės, tapatybės raiška, Mažoji Lietuva.

Annotation

The purpose of this article is to answer the questions raised in the course of the research on the development of textile pocket of the national costume of Lithuania Minor in relation to the motivation for production and wearing of pockets, the choice in decoration characteristics, the symbolism of ornamentation and colour combinations. The analysis of the accomplished field research reveals the manifestations of the expression of the ethnocultural identity through production and wearing of textile pockets. The analysis of the symbolic meanings traditionally attributed and newly as-

signed to the chosen decorative elements of pockets reveals the cases of the continuity and change of a symbol. The act of wearing a pocket not only with the national costume of Lithuania Minor demonstrates the expression of one's identity through wearing the chosen parts of clothing. The growing demand stimulates the production of textile pockets. The research analyses the material collected from the well-informed presenters (makers and wearers of textile pockets) based on the questionnaires compiled by the author of the present article.

KEY WORDS: textile pocket, *delmonas*, handicraft, production, wearing, motivation, symbolic meanings, identity expression, Lithuania Minor.

DOI: <http://dx.doi.org/10.15181/rh.v25i0.1974>

Įvadas

Per šventes viešosiose erdvėse pasklidę tautiniais kostiumais vilkintys asmenys sudaro palankias sąlygas stebėti kostiumų komplektavimo ir stilizavimo variacijų gausą. Šiandien turimą tautinių drabužių paveldą būtina interpretuoti, įvertinant sėkmingus, sektinus ir nepavykusius kūrybinius bandymus, kurių nederėtų nei tiražuoti, nei kopijuoti. Kiekviena tautinio kostiumo koncepcija turi savo kontekstą, argumentus, situacijas, laikotarpius. Tautinio kostiumo charakteristikos formuojamos vadovaujantis tam tikrais kriterijais, remiantis istorine medžiaga. Šiuo metu tautiniu kostiumu laikoma tam tikras istorinės liaudiškos regioninės aprangos charakteristikas atitinkanti kostiumo dalių komplektacija. Tautinio kostiumo dėvėjimo intensyvumą nulemia jo dėvėjimo motyvacija. Nesunku pastebėti, kad pirmiausia tautinis kostiumas dėvimas valstybinių bei tautinių švenčių metu. Tautinis kostiumas viešumoje dažniau dėvimas garbingų valstybinių minėjimų, tarptautinių renginių ir folkloro festivalių metu, kai juo vilki ne tik kolektyvų nariai, bet ir pavieniai asmenys. Tautinis kostiumas skatinamas dėvėti tikslingai sukuriant jo pristatymui, sklaidai ir pritaikymui palankias aplinkybes bei situacijas. Šiandien vis dažniau įsigijami asmeniniai tautiniai kostiumai, vilkimi ir šeimyninių sukakčių minėjimuose, tačiau tai tik pavieniai, nors ir labai skatintini, pavyzdžiai. Teresės Jurkuvienės tyrimai leidžia teigti, kad „nuo pat XIX ir XX amžių sandūros, kai tautinis kostiumas pasirodė Lietuvoje, taip ir nesusiformavo tokia visuomeninė terpė, kurioje privatus žmogus su savo tautiniu kostiumu galėtų pasirodyti ir tai būtų priimtina, suprantama ir labai vertinama. Šitokia terpė yra beveik kiekvienoje šalyje, kur tautinis kostiumas yra mėgstamas (Šiaurės šalys ir Vidurio Europos valstybės)¹. Todėl Lietuvoje asmeninio tautinio kostiumo įsigijimo motyvacija nėra aukšta, tuo tarpu kaimyninėse šalyse tautinį (skirtingų lygmenų) kostiumą turi dažnas politiškai ir visuomeniškai aktyvus pilietis. Lietuvoje tautinius kostiumus dėvi, o neretai ir

¹ T. Jurkuvienė. Labai pavojinga tautiniam kostiumui aplinkybė. *Kultūros naujienos. Respublika*, 2012 m. sausio 28 d. [žiūrėta 2018 11 06]. Prieiga internetu: http://www.respublika.lt/lt/naujienos/kultura/kulturos_naujienos/labai_pavojinga_tautiniam_kostiumui_aplinkybe/.print.1

savo asmeninius, specialiai modeliuotus ir sukomplektuotus, įsigyja folkloro kolektyvų nariai. Ieškoma originalių (ne tiražuotų) regioninio kostiumo dalių. Ši tendencija Mažojoje Lietuvoje pastebėta tautinio kostiumo tekstilinio krepšelio *delmono* raidos tyrimų metu².

Tekstilinių krepšelių dėvėjimo motyvacija

Įdomu panagrinėti krepšelius gaminančių meistrių ir savamokslių rankdarbių mėgėjų motyvacias. Nagrinėjant tautinio kostiumo ir tekstilinių krepšelių gaminimo bei dėvėjimo motyvaciją šiandien³, atlikti lauko tyrimai, apklausiant krepšelius dėvinčias ir juos gaminančias pateikėjas. Tyrimu norėta nustatyti: kokias simbolines krepšelio dėvėjimo prasmes jam suteikia patys dėvintieji ir juos stebintieji asmenys; kaip per šios detalės dėvėjimą deklaruojama emocinė etnokultūrinė tapatybė; kokios simbolinės prasmės suteikiamos ornamentams, jų kompozicijoms ir spalviniams deriniam.

Dažniausiai tekstilinis krepšelis dėvimas su regioniniu Mažosios Lietuvos tautiniu kostiumu. Krepšelio dėvėjimo motyvacias nusako pačios ansamblių dalyvės. Kai patinka dėvėti tautinį kostiumą, įvardijamos ir dėvėjimo priežastys: „tautinis kostiumas labai puošia, patinka, dalyvaujant įvairiuose renginiuose, išsiskirti iš aplinkinių. Didžiuojuosi, kad vilkiu mamos gamintais drabužiais“⁴. Mažosios Lietuvos tautinio kostiumo komplekte tekstilinis krepšelis – būtina detalė, tad ji ryšima vilkint kostiumu kaip „natūralus lietuvininkės drabužių priklausinys“⁵, jos dėvėjimas yra natūraliai priimtinas, nes „gražu, miela, skoninga“⁶, kadangi „gyvenu Mažojoje Lietuvoje, kur jie buvo dėvimi, norisi išlaikyti ir tęsti tradicijas“⁷. Folkloro kolektyvų narės kartu su regioniniu kostiumu gauna ir krepšėlį, kurį, jei jis neatitinka dėvėtojos lūkesčių, pakeičia kitu, asmeniniu. Dažna ansamblio narė vajoja įsigyti *tik jai skirtą delmoną*: „norėčiau išskirtinio, pagaminto specialiai konkrečiam žmogui, įsameninto“⁸. Tai *pirmoji naujo* krepšelio įsigijimo motyvacija ir galimybė jį viešai pademonstruoti. Mažosios Lietuvos tautinius kostiumus įsigijo ir dėvi konkrečių, gilias istorines šaknis turinčių, organizacijų narės. Paminėtina Klaipėdos LDK Birutės karininkų šeimų moterų draugija⁹, kurios narės per pastaruosius keletą metų įsigytus tautinius

² E. Matulionienė. *Mažosios Lietuvos tautinio kostiumo tekstilinių krepšelių raida*. Daktaro disertacija, Humanitariniai mokslai, etnologija (07H). Klaipėda, 2018.

³ Ten pat.

⁴ MT–2006; EMPA 2018 (Vardas Pavardė – gimimo metai; Elenos Matulionienės privatus archyvas, užrašymo metai).

⁵ RP–1969; EMPA 2013.

⁶ NP(Š)–1973; EMPA 2013.

⁷ VA(K)–1956, EMPA 2017.

⁸ JV–1975; EMPA 2018.

⁹ Lietuvos Didžiosios Kunigaikštienės Birutės karininkų šeimų moterų draugija.

kostiumus vis papildo naujomis detalėmis. Kostiumų įsigijimas buvo gerai apgalvotas ir motyvuotas. „Mintis pasisiūti tautinius kostiumus buvo jaukinama ilgai. Kažkaip neišsiskyrė mūsų draugija iš kitų, o su tautiniais drabužiais – visai kitas veidas. Aplinkiniai vertina ir su pagarba žiūri į mus, pasipuošusias tautiniais drabužiais. Kolegės net pavydi. Šeimos nariams jau savaime suprantama, kad per valstybines šventes taip puošiamės.“¹⁰ Kostiumas dėvimas, nes „draugija veikia visoje Lietuvoje, propaguoja tautinio kostiumo dėvėjimą, o Mažosios Lietuvos kostiumas reprezentuoja Klaipėdos draugiją“¹¹. Tekstilinį krepšelį ryšinės patiekėjos pamini iškilus jausmus, kuriuos sukelia šios kostiumo detalės ryšėjimas ir aplinkinių dėmesys išskirtiniam kostiumo aksesuarui. „Dėviu su pagarba ir pasididžiavimu, jaučiuosi pasipuošusi, tapo mielas, savas, prijaukintas. Jei kas nori iš arčiau patyrinėti kostiumą, pirmiausia pradeda nuo *delmono*, parodyti jį nesunku.“¹² „Jaučiu pagarbą šiam rūbui, tai mūsų istorija ir prisiminimas, kuri nešame iš kartos į kartą. *Delmoną* priimu kaip neatsiejamą rūbo dalį.“¹³ Krepšelis – „kostiumo puošmena, suteikia iškilmingumo, augaliniai raštai primena močiutės gėlių darželį, liaudies dainas, žaidimus“¹⁴.

Tekstilinis krepšelis dėvimas ne tik su tautiniu kostiumu, bet ir su „klasiškais drabužiais (tamsi suknutė, sijono-palaidinės ansamblis)“¹⁵, stilizuota vokalinio ansamblio apranga, etnizuota savadarbe apranga, nes „gražu, miela, skoninga“¹⁶ ir „puošia kostiumą“¹⁷. Tekstiliniai krepšeliai dėvimi ir prie skautiškos uniformos, pristatant Lietuvos (Klaipėdos) skaites tarptautinėse sueigose: „krepšelis – neoficiali skaučių uniformos detalė (rodanti priklausymą tam tikrai skaučių draugovei)“¹⁸. Šią praktišką ir puošnią detalę savininkės ne tik pačios dėvi „prie languoto sijono į mokyklą“¹⁹, bet ir ypatingoms progoms paskolina artimiesiems, „ansamblio narėms“²⁰. Tekstilinio krepšelio įsigijimas ir dėvėjimas atskleidžia etnokultūrinės tapatybės raišką: „esu šio krašto gyventoja, todėl ir norisi turėti nors dalelę to, ką turėjo mūsų senoliai“²¹, pasirinktą tapatybę: „nors esu žemaitiškų šaknų, su klaipėdietišku kostiumu jaučiuosi atstovaujanti tam kraštui, kuriame gyvenu“. Pabrėžiama ir konkrečiu veiksmu akcentuojama

¹⁰ KD(Š)–1977; EMPA 2017.

¹¹ KD(Š)–1977; EMPA 2018.

¹² RP–1969; EMPA 2013.

¹³ VP–1975; EMPA 2018.

¹⁴ LZ(N)–1959; EMPA 2018.

¹⁵ IT(G)–1973; EMPA 2018.

¹⁶ NP(Š)–1973; EMPA 2013.

¹⁷ GJ–1964; EMPA 2018.

¹⁸ GI(K)–1981; EMPA 2018.

¹⁹ MT–2005; EMPA 2018.

²⁰ RP–1969; EMPA 2013.

²¹ LP(T)–1975; EMPA 2018.

šio krašto autochtono tapatybė. „Man nuo pat vaikystės nepatiko, kad Klaipėdos kraštą vadino Žemaitija. *Delmonų* žemaitės neturėjo (man taip atrodo), todėl dėvėdama *delmoną* aš tarsi pabrėžiu, aš ne žemaitė, aš Klaipėdos krašto žmogus.“²²

Tekstilinių krepšelių gamintojos ir gamimo motyvacija

Tekstilinių krepšelių gamintojas galima suskirstyti į grupes: pagal rankdarbio gamavimo inicijavimą (priežastį); pagal gamavimo intensyvumą; pagal kūrybines interpretacijas. Pastebimas dažnesnis tekstilinių krepšelių pasigaminimas savo ir savo artimųjų poreikiams bei gaminimas pagal užsakymus, kai pati gamintoja krepšelio nedėvi.

Dažniausia krepšelio gamavimo priežastis – Mažosios Lietuvos tautinio kostiumo komplektui. Suaugusiųjų kolektyvų narės pačios gaminasi krepšelius arba užsako pas meistrus, drauges, rankdarbių mėgėjas. Vaikų kolektyvų krepšelius dažnai pagamina mamos ar kitos artimos giminaitės (tetos, krikšto mamos). Pauglės ir pačios išdrįsta imtis šio rankdarbio meistrystės, tačiau mieliausias – mamos pagamintas: „delmoną išsirinkau iš mamos gamintų, paprasčiau, kad išsiuvinėtų inicialus ir jo niekas be manęs nedėvėtų“²³. Pateikėja prisimena: „dukra (6 m.) panoro lankyti folkloro ansamblį, todėl teko siūti visą tautinį kostiumą, o kartu ir delmoną. Kūriau pati vaikiško motyvo delmoną su drugeliais“²⁴. Dažnai pirmasis akstinas siuvinėti delmonus – asmeninis interesas ir smalsumas. „Delmonas – tai tarsi kišenė, į kurią, be pinigų ar raktų (bei šiuolaikinės „biblijos“ – telefono), įdedam ir savo svajones bei tikėjimą geresne ateitimi.“²⁵ Kadangi tai praktiška detalė, su kuria nesinori skirtis, tai pateikėja atvirauja: „savo pagamintą sušiuolaikintą delmoną nešioju beveik kasdien darbe. Į jį dedu raktus, telefoną, parkerį, užrašų knygelę“²⁶.

Tekstiliniai krepšeliai gaminami dovanoti, pasipuošti: „patiko juos gaminti dovanojimui (dukroms, draugėms, dukterėčioms)“²⁷. Krepšelius gaminančios moterys dažniausiai juos naudoja pačios, nešiodamos prie tautinių (per įvairias folkloro šventes) ir „prie savadarbių (etnizuota apranga)“²⁸ bei kasdienių drabužių: „namuose, darbe, prie visų aprangų“²⁹. Gamina ypatingoms progoms sau,

²² DS–1964; EMPA 2018.

²³ VT–2006; EMPA 2018.

²⁴ RZ–1976; EMPA 2012.

²⁵ IT(G)–1973; EMPA 2018.

²⁶ LP–1989, EMPA 2012.

²⁷ TD(G)–1935; EMPA 2018.

²⁸ RP–1969; EMPA 2013.

²⁹ BS(B)–1946; EMPA 2014.

„draugės vestuvėms, dalyvauti jaunųjų pulke“³⁰, savo artimiesiems bei parduoti. Krepšeliai užsakomi šeimos nariams, užsienyje gyvenantiems artimiesiems ir išeiviams iš Mažosios Lietuvos, krikštynoms, gimtadieniams, vestuvėms, Kalėdoms, įsimintinoms progoms ir sukaktims pažymėti.

Besigilinančioms į tautos paveldą, tautinio kostiumo detalės gaminimas yra galimybė „ir toliau gilintis į mūsų tautos šaknis. *Delmonas* yra viena iš dalių, įprasminančių mano troškimą būti arčiau lietuvių ir padedančių tai skleisti tolyn“³¹. Rankdarbius mėgstančios klaipeidietės tiesiog jaučia vidinį potraukį šio krašto rankdarbiams. „*Delmonas* – mano tapatumas su gimtąja vieta, kraštu. Komplektuoju tautinį kostiumą“³², „pasisiuvau, nes labai norėjau. *Delmonas* man reiškia tapatybę, tautiškumą, mano pasaulėžiūrą“³³. Tekstilinio krepšelio gaminimas ir „galimybė turėti savo nuosavą – tai tarsi prisiliesti prie protėvių istorijos, pajusti jų gyvenimo dvasią“³⁴.

Rankdarbių gamintojų savamokslių siuvinėjimo intensyvumas nevienodas. Dalies pateikėjų entuziazmo užteko vos vienam ar keletui krepšelių pasigaminti, kitų pabandymai įsitvirtino ir skinasi kelią tautinio kostiumo gamybos versle. Ilona Tulabienė, prisimindama krepšelių siuvinėjimo pradžią, pasakojo: „pirmąjį *delmoną* pasigaminau kartu su Mažosios Lietuvos drabužių komplektu kelionei į Makedoniją 2015 m. Pirmasis *delmonas* buvo skirtas man pačiai, prie tautinio kostiumo. Dabar esu pasiuvusi per 30 vnt.“³⁵. Nors pavienius krepšelius prie Mažosios Lietuvos tautinio kostiumo yra pasigaminę ne vienas asmuo, šių rankdarbių gamyba susidomėjo ir apibrėžtą laikotarpį juos kūrė tik keletas dailininkų tekstilinių, liaudies meistrų bei technologijų mokytojų. Viena iš pirmųjų (1988–1995 m.) šiuos rankdarbius kurti Klaipėdos krašto šokių kolektyvams pradėjo Dalia Aleksandravičiūtė-Zagnoj (žr. 1 pav.). Augaliniiais ornamentais dekoruotus krepšelius dailininkė projektavo ne tik kolektyvams, bet ir pavieniams asmenims.

Įdomu pažymėti, kad dažnai Mažosios Lietuvos tautinio kostiumo krepšelius imasi gaminti visai kitų Lietuvos regionų (Aukštaitijos, Dzūkijos, Suvalkijos) meistrai³⁶. Paskutiniu dešimtmečiu pagausėjo šių rankdarbių meistrų ir Klaipėdos apskrityje³⁷ (žr. 2 pav.). Rankdarbius mėgstanti ir jų gamybą inicijuojanti folkloro ansamblio vadovė Audronė Buržinskienė savo pirmą *delmoną* išsisiuvinėjo

³⁰ RP–1969; EMPA 2013.

³¹ JN–1984; EMPA 2018.

³² IN–1962; EMPA 2018.

³³ AJ(K)–1965; EMPA 2018.

³⁴ LK–1978; EMPA 2018.

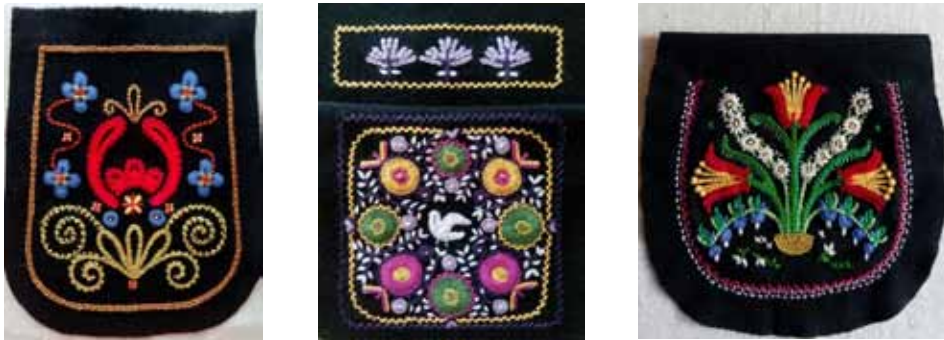
³⁵ EMPA 2018.

³⁶ Laisvė Ašmonaitienė (Vilnius), Valerija Kiškienė (Kaunas), Gražina Margevičienė (Kaunas), Bronė Surdukienė (Alytus).

³⁷ Ramunė Našlėnienė (Gargždai), Ilona Tulabienė (Gargždai), Irena Ungaro (Klaipėda).



1 pav. Dalios Aleksandravičiūtės-Zagnoj tekstiliniai krepšeliai



2 pav. Irenos Ungaro krepšelių dekoras

būdama 14 m. (priimta į folkloro ansamblių „Vorusnė“). 2002 m., subūrus folkloro ansamblių „Giedružė“, prirėkė Mažosios Lietuvos rūbų ir *delmonų*, kuriuos su dailininko konsultacija siuvinėjo pačios ansamblio narės. Išsiuvinėjusios savo pirmuosius krepšelius, dalis jų kūrybinį procesą pakartojė dar ne kartą. Nujos iniciatyvos labai skatintinos, nes šių rankdarbių gaminimo niša Lietuvoje vis dar apytuštė.

Savamoksliai rankdarbių mėgėjai dažniausiai siuvinėja jau matytų ornamentų variacijas. Kūrybinis procesas suteikia „džiaugsmo per tradicijos pajautimą, tvirtumo, nes tai tikra“³⁸. Džiugina dailininkų tekstilinių sukurtos autentiškų *lietuvininkų* krepšelių variacijos ir autorinės interpretacijos³⁹, tinkamos dėvėti tiek prie tautinio kostiumo, tiek ir prie šiandieninės aprangos. *Delmonų* kolekciją „Valerijos delmonai“ sukūrusi ir parodų salėse ją eksponuojanti dailininkė tekstilinė Valerija Kiškienė savo krepšelius pristato kaip šiuolaikinio drabužio aksesuarus, „derančius prie archeologinio, folklorinio ir mišrių stilių aprangos, o jų

³⁸ VR(S)–1958; EMPA 2014.

³⁹ Laisvė Ašmonaitienė (Vilnius), Valerija Kiškienė (Kaunas), Dalia Aleksandravičiūtė-Zagnoj (Klaipėda), Bronė Surdukiene (Alytus).



3 pav. Laisvės Ašmonaitienės „Gyvybės medžio“ kompozicijos

siuvinėjimo raštai sukurti laisvai interpretuojant tarp įvairių liaudies meno žanrų ornamentų ir gamtos motyvų⁴⁰. Iki šiol daugiausia tekstilinių krepšelių, tinkamų ryšėti (ir ryšimų) prie tautinio kostiumo, yra sukūrusi kita dailininkė – Laisvė Ašmonaitienė. Pirmosios L. Ašmonaitienės autentiškų pavyzdžių rekonstrukcijos pagamintos 2003 m. tautinio kostiumo kolekcijai. Toliau – autoriniai darbai, sukurti pagal dailininkės sumodeliuotas konkrečias schemas, kurios, vengiant tiražavimo, buvo nuolat koreguojamos ir tobulinamos. Per septynerius metus (2002–2009 m.) autorė suprojektavo ir pagamino per 100 vnt. tekstilinių krepšelių (žr. 3 pav.), teisėtai laikomų *lietuvininkių* krepšelių variacijomis, nors jie ir nėra muziejinių pavyzdžių kopijos. Menininkės kūrybiškumas pasireiškė naujų puikių kompozicijų ir spalvinių derinių gausa. Kuriant savo variacijas, jau buvo išstudijuotos muziejinių ir publikuotų autentiškų pavyzdžių charakteristikos, o papildomais šaltiniais (praplėtusiais ornamentikos pavyzdžių skaičių) pasirinkti ir kiti *lietuvininkių* siuvinėtų drabužių (drobulių *perdrobulių*) raštų pavyzdžiai bei dekoratyvinė šio regiono baldų tapyba.

Kūrybingos meistrės *delmonus* yra transformavusios į nedideles rankines ilga rankena smulkiems daiktams susidėti. Į tekstilinių krepšelių, dėvimą prie tautinio kostiumo, dedami: „gintariniai karoliai, riešinės ir kiti smulkūs, koncerto metu reikalingi daiktai“⁴¹, pavyzdžiui, „plaukų segtukai, lūpdažis“⁴² bei „špargalkės ir akiniai“⁴³, o dažniausiai – „raktai, pinigai ir telefonas“⁴⁴. „Dovanotus *delmonus* nešioja artimi asmenys, kolegos, draugai.“⁴⁵ Per tekstilinių krepšelių gaminimą

⁴⁰ VK(K)–1956; EMPA 2012.

⁴¹ JS(P)–1960; EMPA 2013.

⁴² JR(M)–1964; EMPA 2013.

⁴³ VS–1960; EMPA 2016.

⁴⁴ KD(Š)–1977; EMPA 2018.

⁴⁵ IT(G)–1973; EMPA 2018.

„realizuojamos naujos kūrybinės idėjos, tradicinės technikos, ornamentų elementai prijaukinami šiuolaikiniame gyvenime, aplinkoje, kad visa tai nebūtų tik muziejų fonduose“⁴⁶.

Tekstilinių krepšelių gamybos mokomieji procesai

Rankdarbių gaminimas nėra savaime susiformuojanti kompetencija. Siekiant suaktyvinti tekstilinių krepšelių gamybą, įtakos turi bendroji rankdarbių gaminių mokymų ir sklaidos situacija, kurią galima skatinti ir įtraukiant į technologijų pamokų programas. Technologijų mokytojai turi įdėti pastangų, formuluodami užduotis ir metodinius nurodymus. Rankdarbių populiarinimas niekada nebuvo vien savaiminis reiškinys. Net labai darbščių ir talentingų mamų bei močiūčių atžalos buvo kantriai mokomos tekstilinių rankdarbių abėcėlės. Rankdarbiai tuo atveju yra tam tikros rūšies auklėjimo priemonė, kurios savitumo klausimas, pasak Antano Tamošaičio, „turėtų rūpėti kiekvienai lietuvių moteriai, o ypač toms, kurios vadovauja ir auklėja mūsų jaunuomenę, skatindamos ir mokydamos dirbti įvairius rankdarbius“⁴⁷.

Iki XIX a. pr. didžiąją lietuviškų rankdarbių dalį sudarė audiniai ir mezginiai. Mažajoje Lietuvoje siuviniai (siuvinėti rankdarbiai) buvo labiau išplitę nei Didžiojoje Lietuvoje. Siuvinėjimui populiarėjant, XX a. pr. reikėjo pritaikyti naujas technikas, bet išlaikyti regioninius savitumus: raštus, kompozicijas, spalvas, kurios buvo naudojamos rinktiniuose ir kaišytiniuose audiniuose. „Spalvoto siuvinėjimo banga per įvairias mokyklas, rankdarbių leidinius pasklido pokario laikotarpiu, kai reikėjo plūstančią svetimų kultūrų ornamentikos, spalvinių derinių ir naujoviškų žaliavų pasiūlą nukreipti taip, kad senosios tradicijos būtų tęsiamos naujose spalvoto siuvinėjimo technikose.“⁴⁸ Šiandien jau akivaizdu, kad tautiško pradas gali būti sėkmingai perduodamas ir per smulkius rankdarbius. Dar XX a. pr. Anastazija Tamošaitienė leidinyje „Mergaičių darbeliai“ rašė: „prie kiekvieno, kad ir menkausio, darbo reikia mokslo, nusimanymo, patyrimo, pomėgio, [...] kurių galime pasimokyti ir iš knygų, [...] kiekvienas dygsnis ir siūlė reikalingi apgalvojimo ir kruopštumo“⁴⁹. Ir šiandien patriotiškai, tautiškai nusi-teikę pedagogai, laisvalaikio užimtumo būrelių vadovai, šeimų nariai tradicinių rankdarbių gaminimui suteikia gan svarbią auklėjamąją, šviečiamąją funkcijas. Pagal aplinkybes įtraukiamas ir finansinis suinteresuotumas (galimybė pasigaminti rankdarbį parduoti, dovanoti).

⁴⁶ VR(S)–1958; EMPA 2014.

⁴⁷ *Sodžiaus menas*, Nr. 6: *Senoviški rankdarbių raštai*. Sudarytojas Antanas Tamošaitis. Kaunas: Žemės ūkio rūmai, 1934, p. 8.

⁴⁸ Ten pat, p. 12.

⁴⁹ Anastazija Tamošaitienė. *Mergaičių darbeliai*. Kooperatyvas „Žodelos“, 1941, 1995, p. 3.

**Irenos Rimkutės Lomsargienės ir jos vadovaujamų moksleivių
 tekstiliniai krepšeliai**

Eil.	Autorius. Tekstilinių krepšelių gaminimo laikotarpis					
Nr.	Irenos Rimkutės-Lomsargienės ir jos vadovaujamų moksleivių pagaminti tekstiliniai krepšeliai (Priekulė, 2001–2004 m.)					
1						
	1	2	3	4	5	6
2						
	1	2	3	4		

XXI a. pr. prasidėjusi regioninio tautinio kostiumo sklaida švietimo ir kultūros įstaigų veikloje išlieka ir konkrečias formas įgauna iniciatyvių vadovų ir specialistų dėka. Švietimo sistemoje dažniausiai regioninio tautinio kostiumo pristatymo ir kūrybiško atskirų detalių (Mažojoje Lietuvoje tekstilinių krepšelių) pritaikymo šiandieninėje aprangoje bei etnokultūrinėje veikloje sėkmė priklauso nuo pedagogų iniciatyvos, motyvacijos ir kompetencijų. Mokymo įstaigose su šių rankdarbių gamyba moksleiviai supažindinami technologijų ir dailės mokytojų pamokose. Dažniausiai šiais rankdarbiais susidomi Klaipėdos apskrities pedagogai ir moksleiviai⁵⁰. Autorės atliktų lauko tyrimų⁵¹ duomenimis, vieni iš pirmųjų regione tekstilinius krepšelius, remdamiesi *lietuvininkų* krepšelių charakteristikomis, vadovaujami mokytojos Irenos Lomsargienės (2001–2004 m.), gamino Priekulės specialiosios mokyklos mokiniai (žr. 1 lentelę). Patyrusi pedagogė tiks-

⁵⁰ Klaipėda, „Versmės“ progimnazija [žiūrėta 2014 06 23]. Prieiga internetu: <http://technologijos.weebly.com/8-klas279.html>; Gargždai – mokytoja Ramunė Našlėnienė (2011–2017 m.); Šilutės „Pamario“ pagrindinė mokykla, mokytoja Elvyra Mockienė (2011 m.). Prieiga internetu: <http://silaine.lt/kulturos-zenklai/apie-kuriancius-dailles-mokytojus>; Priekulės specialioji mokykla – mokytoja Irena Rimkutė-Lomsargienė (2001–2004 m.); Klaipėdos technologijų mokyklos centras – mokytoja Ilona Tulabienė (2015 m.).

⁵¹ E. Matulionienė lauko tyrimus atliko keliais etapais: 1997 m.; 2011–2018 m.

lingai pasirinko minimaliai dekoruotus autentiškus pavyzdžius ir sėkmingai juos adaptavo specialiųjų poreikių moksleiviams. Žaismingų minimalistinio dekoro krepšelių grupę (2006 m.) sukūrė Kintų vidurinės mokyklos mokiniai, vadovaujami mokytojos Sonatos Rangienės. Ornamentas kurtas siuvinėjant kontūrines siužetinių objektų (paukštelio, žuvytės, gėlės) kompozicijas, o krepšelio koloristiką pagyvinančios priemonės – ryškus ir margas krepšelio kišenės pamušalas, kantavimo juostelės, rištiniai kutai – sukuria *lietuvininkų* krepšeliams būdingus netikėtus spalvinius derinius (žr. 2 lentelę).

2 lentelė.

Sonatos Rangienės vadovaujamų moksleivių tekstiliniai krepšeliai

Eil. Nr.	Autorius. Tekstilinių krepšelių gaminimo laikotarpis					
	Sonatos Rangienės mokinių darbai (Kintai, 2006 m.).					
1						
	1	2	3	4	5	6

Tekstilinių krepšelių gamybos ir dekoro specifiką pritaikę technologijų ir dailės pamokų užduotims, puikių rezultatų pasiekė motyvuoti regiono ir Klaipėdos miesto pedagogai. Priklausomai nuo moksleivio amžiaus ir gebėjimų, aplikacijomis dekoruotus minimalistinius tekstilinius krepšelius ir autentiškų kompozicijų charakteristikomis paremtus krepšelio dekoro spalvinius projektus (2012–2017 m.) gamino Gargždų moksleiviai, vadovaujami mokytojos Ramunės Našlėnienės, piešimo ir technologijų pamokose (žr. 3 lentelę). Mokytoja siekė „supažindinti mokinius su krašto, šalia kurio ribos gyvena, tradicija, moko aukštesnės atlikimo ir dekoravimo technikos, kad krepšelis būtų adekvatus šiuolaikinės moteriškos aprangos kokybei“⁵².

⁵² RN–1962; EMPA 2017.

**Ramunės Našlėnienės vadovaujamų moksleivių
 tekstiliniai krepšeliai ir krepšelių projektai**












Eil. Nr.	Autorius. Tekstilinių krepšelių gamavimo laikotarpis Ramunės Našlėnienės vadovaujamų moksleivių pagaminti tekstiliniai krepšeliai ir jų projektai (Gargždai, 2012–2017 m.).					
1						
	1	2	3	4	5	6
2						
	1	2	3	4	5	6

Klaipėdos technologijų mokymo centro moksleiviai, pasirinkę rūbų modelia-
 vimo ir rankdarbių specializacijas, supažindinami su regioninio tautinio kostiu-
 mo charakteristikomis. Nuo 2015 m. jie turi galimybę patys gaminti tekstilinius
 krepšelius. Krepšelių konstrukcines ir dekoru subtilybes perteikiantys mokytojai
 (Ilona Tulabienė su kolegėmis) konsultuoja krepšelio gamybos proceso metu, ir
 bendromis pastangomis sukuriama šiandieninės *lietuvininkių* tekstilinių krepše-
 lių variacijos (žr. 4 lentelę). „Mokiniai kūrė krepšelio dekoru motyvą, tautinius
 drabužius pristatė konferencijoje“⁵³, pasiektais rezultatais džiaugiasi pedagogai.

⁵³ IN–1962; EMPA 2018.

4 lentelė.

Ilonos Tulabienės vadovaujamų moksleivių tekstiliniai krepšeliai

Eil. Nr.	Autorius. Tekstilinių krepšelių gaminimo laikotarpis					
	Ilonos Tulabienės vadovaujamų moksleivių tekstiliniai krepšeliai (Klaipėda, 2015 m.)					
1						
	1	2	3	4	5	6
2						
	1	2	3	4	5	6

Rankdarbių dėvėjimo ir dekoru simbolinės prasmės

Nors tekstilinis krepšelis atlieka akivaizdžią praktinę funkciją, tačiau jį dėvintis asmenys krepšelio dėvėjimo faktui ir jo dekoravimo charakteristikoms suteikia ir simbolinių prasmių. Be krepšelių gaminimo ir dėvėjimo motyvacijos, šiuo tyrimu norėta nustatyti, kokias simbolines krepšelio dėvėjimo prasmes jam suteikia patys dėvintieji ir juos stebintys asmenys; kaip per šios detalės dėvėjimą deklaruojama emocinė etnokultūrinė tapatybė; kokios simbolinės prasmės suteikiamos ornamentams, jų kompozicijoms ir spalviniams deriniams. Šiems nedideliems rankdarbiams suteikiamos simbolinės prasmės atskleidžia kultūrinių pasirinkimų motyvacijas, kurios, pasak pateikėjos, dažniausiai ir nulėmė tautiškumo (ar nutautėjimo) apraiškas: „iš esmės mes esame vieni ir tie patys, tik tėvų kultūrinis pasirinkimas kitoks“⁵⁴. Krepšelius pasigaminę pateikėjai konstatuoja, kad jau pats mokymosi procesas – „domėjimasis ir regioninių rankdarbių gaminimas yra tapatybės išraiška“⁵⁵, o „ateityje norėtų panaudoti senovinius archajiškus ženklus, raides, datas“⁵⁶. Konkrečiam asmeniui pagamintas (pasigamintas) ir

⁵⁴ EB(K)–1941; EMPA 2012.

⁵⁵ AA–1988; EMPA 2018.

⁵⁶ IP(C)–1958; EMPA 2012.

dekoruotas krepšelis „labai individualiai atspindi jį dėvinčios moters charakterį, skonį ir gebėjimus“⁵⁷.

Įdomu apžvelgti krepšelius gaminančių meistrių ir savamokslių rankdarbių mėgėjų krepšelių dekorui suteikiamas simbolines prasmes, kurios užfiksuotos lauko tyrimų metu. Jaunuoliai iš įvairių šaltinių išsirinktus krepšelio dekoru elementus bando sujungti į vieną kompoziciją, norėdami išreikšti save, savo požiūrį, svajones, pasaulio matymą. Neretai simbolinės prasmės yra susirinktos iš skirtingų kultūrinių bei ideologinių šaltinių (baltiškos, rytų, krikščioniškos ideologijos, astrologija) ir jas perteikiančios formos bei spalvos sujungtos į vieną darinį. Dažniausiai pasirenkamas *augalo-medžio (gyvybės medžio)* simbolis, kuris dažnas lietuviškų skrynių dekore ir yra ne kartą aptartas nagrinėjant liaudišką ornamentą bei atskirus jo elementus⁵⁸. Pateikėja teigia iš skirtingų šaltinių susirinkusi elementus ir, kad nenukryptų nuo tradicijos, bendrą ženklų pavidalą suvedusi į gyvybės medį (gėlę)⁵⁹. Kompozicijos „pagrindinis motyvas yra medis, jungiantis dangų, žemę ir požemį, teikiantis gyvybę, simbolizuojantis vienovę. Viršutinė jo dalis – žiedas, kuris stengiasi pasiekti dangaus platybes. Vidurinė – dvi šakos, tarsi dvi rankos, ko nors laukiančios, ir paskutinė – žemutinė – medžio šaknys, kurių dėka jis auga. Visa tai simbolizuoja tridalį pasaulio sistemą“⁶⁰. Nors bendrieji simboliniai šios kompozicijos elementai ornamentais besidominčiųjų daugumai yra žinomi, aptinkama ir naujų jiems priskiriamų simbolių prasmų apibūdinimų. „*Gyvybės, pasaulio medis* – amžinumas, visapusiškumas, didumas, gražumas, svarbumas“⁶¹; taip pat simbolizuoja „gyvenimo darną, meilę, kūrybą, mūsų tautos kultūrinį palikimą“⁶². Dažnai dekorui naudojami „senieji baltų ornamentai plius augalų motyvas“⁶³. Ornamentu siekiant perteikti savo pasaulio matymą, naudojami ne tik akivaizdūs, bet ir numanomi simboliai, kai „sujungus du karoliukus su gėlės žiedo karoliuku, galima įsivaizduoti esant trikampį, kuris yra avino (zodiako) ženklo simbolis, po kuriuo aš gimiau“⁶⁴. Ornamento kompozicijoje atpažįstami „vardaženkliai, stilizuotas dobilas, 4 pasaulio šalys, keturdalis pasaulis“ ir „kampiniai ornamentai, tarsi keturios pasaulio kryptys, kurios sueina į vieną, į medį“⁶⁵. Kita *delmoną* sau išsisiuvinėjusi pateikėja paaiškina,

⁵⁷ IU(S)–1966; EMPA 2018.

⁵⁸ Elvyra Usačiovaitė. Dangaus ir žemės simboliai lietuvių ornamentuose. In *Dangaus ir žemės simboliai*. Vilnius: Academia, 1995, p. 48–68; Elvyra Usačiovaitė. *Lietuvių liaudies ornamentai. Valstiečių baldų puošybos ir simbolikos bruožai*. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1998; Frazėologijos žodynas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2001.

⁵⁹ LS; EMPA 1997.

⁶⁰ VS; EMPA 1997.

⁶¹ KL; EMPA 1997.

⁶² AB(R)–1972; EMPA 2012.

⁶³ JN–1984; EMPA 2018.

⁶⁴ LS; EMPA 1997.

⁶⁵ VS; EMPA 1997.

kad „savo išsiuvinėtus inicialus norėjau sujungti su pusvainikiu, nes vainikas – santarvės simbolis“⁶⁶, o žvaigždės vaizdinyje „įžvelgiu mitologinę simboliką“⁶⁷. Krepšelio dekore pavaizduoti raštų elementai pačiai gamintojai turi simbolinę prasmę: „paukštukai⁶⁸ – mudu su vyru, žiedeliai – mūsų trys vaikai“⁶⁹. Simbolinių prasmių suteikiama ne tik formoms, bet ir spalvoms: „raudonos sp. paukštis, tupintis ant šakelės, – energija, rugiagėlių puokštė – paprastumas, linksmumas, ištikimybė“⁷⁰. Prisiminusi rankdarbio gamybos procesą, pateikėja pasakojo: „Ant mano *delmono* pavaizduotas *gyvybės medis*. Išsiuvinėjau jį panašų į tuos, kurie yra skrynių raštuose. Spalvas parinkau ryškias ir labai įvairias, kad jos atspindėtų *pasaulio medžio* amžinumą, visapusiškumą, didumą, gražumą, svarbumą. Fonas rudas – tai simbolizuoja žemę.“⁷¹ „Siuvinėdama norėjau, kad mano vaizduojamas medis būtų kuo vešlesnis, todėl viršūnę išsiuvinėjau apvalią, padariau ją labai spalvingą.“⁷²

Pateikėja, norėjusi, kad darbelis teiktų informaciją apie ją pačią, pasirinko ypatingą siuvinėjimo raštelį. „Medžiagą pasirinkau žalią, nes ši spalva man labai patinka, ji ramina. Kaip atsvarą raudonam žiedui apačioje išsiuvinėjau raudoną *jėgos* ženklą. Pusmėnulį apsiuvau melsvais ir gelsvais blizgučiais (gal tai gyvybės vanduo). Kraštus išsiuvinėjau Mažajai Lietuvai būdingu rašteliu. Karoliukais bandžiau pabrėžti tai, kas svarbiausia, – paukščių akis, žiedų mazgelius, rėmelius (tai lyg deformuotas gyvenimo rato simbolis). Patį *delmoną* nutariau pasiūti iš rudos medžiagos, nes ji dera su žalia, lyg pavasarį žaliuojanti žolė (aš gimiau pavasarį).“⁷³ Kita pateikėja, rinkdamasi savo krepšelio dekorą, ieškojo išraiškos būdų, kad „*delmonas* būtų santūresnis, kaip ir šio krašto žmonės“⁷⁴.

„Yra *delmonus* siuvinėjusių pateikėjų, kurių paklausus, ką joms reiškia jų *delmono* raštai, ženklai ir spalvos, atsakė: „Nesusimąščiau.“⁷⁵ Kitos vardija nesibai giančią šiam rankdarbiui suteikiamų simbolinių prasmių virtinę, kurioje skamba sąvokos: „gyvenimo darna, meilė, kūryba, mūsų tautos kultūrinis palikimas“⁷⁶, „vertybės, grožis“⁷⁷. Tekstilinių krepšelių gamintojos, dekoruodamos asmeni-

⁶⁶ KK; EMPA 1997.

⁶⁷ RP–1969; EMPA 2016.

⁶⁸ Paukščio simbolika nagrinėta: Auksuolė Čepaitienė. Paukščio įvaizdis verpsčių puošyboje. In *Dangaus ir žemės simboliai*. Vilnius: Academia, 1995, p. 201–219.

⁶⁹ GI(K)–1981; EMPA 2018.

⁷⁰ LK–1978; EMPA 2018.

⁷¹ KL; EMPA 1997.

⁷² VS; EMPA 1997.

⁷³ LS; EMPA 1997.

⁷⁴ IS; EMPA 1997.

⁷⁵ VP–1975; EMPA 2018.

⁷⁶ AB(R)–1972; EMPA 2012.

⁷⁷ JN–1984; EMPA 2018.



4 pav.
 LS; EMPA 1997



5 pav.
 KL; EMPA 2015



6 pav.
 LP; EMPA 2000

kai sau gaminamą krepšėlį, dažniausiai dekoru elementus pasirenka pagal joms žinomas (arba jų pačių priskiriamas) simbolines prasmes. Kaip matyti iš cituotų aprašų, komponuojant pasirinktus elementus pagal tradicines *lietuvininkų* krepšelių dekoru kompozicijų schemas, konstruojama krepšelio dekoru ornamentų visuma. Autorės [E. M.] manymu, tai atvirkštinis komponavimo principas nei pačių *lietuvininkų*, kurios siuvinėjo patikusius ornamentus ar jų elementus greičiausiai tik dėl to, kad patiko ar buvo tuo metu madingi.

Paskutiniaisiais metais vis daugiau rankdarbius mėgstančių moterų ryžtasi gaminti tekstilinius krepšelius savo artimųjų poreikiams ar pagal užsakymus, nors pačios jų dar nedėvi. Užsakomieji krepšeliai dažnai gaminami kaip tradicinių *lietuvininkų* krepšelių variacijos, tačiau spalvinė gama kinta, nes dažniausiai užsakovas nori, kad krepšelio dekoravimo spalvos pakartotų arba papildytų individualaus kostiumo spalvų gamą, tuo tarpu *lietuvininkų* krepšeliai ryškiais ir netikėtais spalviniais deriniais kontrastavo viso kostiumo fone. Pagal užsakymus gaminami krepšeliai dekoruojami tradicinėmis rankdarbių technikomis. Nors spalvinė gama įvairi, krepšelių dekoravimo piešiniai, net ir esant papildomų individualių pageidavimų, atkartoja tradicinių ornamentų variacijas ir siuvinėjami laikantis tradicinių šių rankdarbių gaminimo technikų. „Dažnai renkasi jau kažkur matytą *delmoną*, iš dalies pakeisdamos spalvas arba nedaug koreguodamos piešinį. Daugiausia užsakomuose *delmonuose* vyrauja gėlių motyvai: vainikėlis ar puokštė. Gėlės – daugiau „pievų“. Paukščių, širdelių motyvas užsakomas rečiau. Tačiau, kai siuvinėdama jį panaudoju, užsakovės lieka patenkintos.“⁷⁸

Asmeninio tekstilinio krepšelio gaminimo ir įsigijimo poreikis auga, nes jis labai individualiai atskleidžia jį dėvinčios moters charakterį, skonį ir gebėjimus.

⁷⁸ JN–1984; EMPA 2018.



7 pav. Paukščiai tekstilinių krepšelių dekore
EMPA 1997 SJ; EMPA 1999 DŠ; EMPA 1992

Tekstilinio krepšelio gamybos procese, atsižvelgiant į individualius pageidavimus, pasirenkamas audinys ir spalvinė gama, dekoravimo motyvas ir atlikimo technika. Dekoravimo atlikimo technika su užsakovu dažniausiai neaptariama, tai meistro pasirinkimas. Dažnai moteris, įsigijusi meistrės pagamintą krepšelį, išdrįsta, varijuodama jau turimo krepšelio charakteristikomis, pasigaminti ir savo rankdarbį bei jį dėvėti kaip savo tapatybės raiškos elementą.

Išvados

1. Tekstilinis krepšelis dėvimas su regioniniu Mažosios Lietuvos tautiniu kostiumu; su asmenine šventine apranga išskirtinių švenčių ir minėjimų (valstybinių, šeimyninių) metu; su politinių ir visuomeninių organizacijų (skautų) uniformomis.
2. Tekstilinis krepšelis gaminamas: kaip būtina regioninio kostiumo detalė sau ar užsakovui prie jau turimo kostiumo; kaip pirmoji planuojamo įsigyti tautinio kostiumo dalis, kuri dėvima ir prie kitokio stiliaus aprangos; kaip regioninės tekstilės gaminyso dovanoti (krikštynoms, gimtadieniui, vestuvėms, Kalėdoms, užsienyje gyvenantiems artimiesiems, užsienyje gyvenantiems išeiviams iš Mažosios Lietuvos įsimintinoms progoms ir sukaktims pažymėti).
3. Šiandieninio tekstilinio krepšelio dekoro charakteristikų santykis su *tradicinių lietuvininkų delmonų* dekoru, simbolinės spalvų ir dekoro prasmės: rekonstrukcija ir aktualizavimas; sąmoninga spalvų ir ornamentikos atranka (naujų teorinių sąlyčio prasmų kūrimas); tradicinių ornamentų va-

riacijos ir naujų simbolių kūrimas; krepšelio dekoravimo spalvos pakartoja arba papildo individualaus kostiumo spalvų gamą; krepšelio dekoravimo technika išlaiko tradicines rankdarbių technikas; dekoravimo piešinys arba simboliai atkartoja tradicinių ornamentų variacijas.

Santrumpos

EMPA – Elenos Matulionienės privatus archyvas
 MT–2006; EMPA, 2018. – Vardas Pavardė – gimimo metai; Elenos Matulionienės privatus archyvas, informacijos užrašymo metai).

Šaltiniai

EMPA 1997.
 EMPA 2012.
 EMPA 2013.
 EMPA 2014.
 EMPA 2016.
 EMPA 2017.
 EMPA 2018.

Pateikėjai

EB(K)–1941; BS(B)–1946; VK(K)–1956; IP(C)–1958; VR(S)–1958; LZ(N)–1959; JS(P)–1960; VS–1960; RN–1962; IN–1962; JR(M)–1964; GJ–1964; DS–1964; AJ(K)–1965; IU(S)–1966; RP–1969; AB(R)–1972; NP(Š)–1973; IT(G)–1973; LP(T)–1975; VP–1975; JV–1975; RZ–1976; KD(Š)–1977; LK–1978; GI(K)–1981; JN–1984; AA–1988; LP–1989; MT–2005; MT–2006; VT–2006; LS; VS; KK; KL; IS.

Literatūra

Anastazija Tamošaitienė. *Mergaičių darbeliai*. Kooperatyvas „Žodelis“, 1941, 1995.
 Auksuolė Čepaitienė. Paukščio įvaizdis verpsčių puošyboje. In *Dangaus ir žemės simboliai*. 1995. Vilnius: Academia, p. 201–219.
 Elena Matulionienė. Asmeninio tautinio kostiumo įsigijimo ypatumai ir galimybės Lietuvoje. *Liaudies kultūra*, Nr. 4 (175), 2017, p. 56–64. ISSN 0236-0551.
 Elena Matulionienė. *Mažosios Lietuvos tautinio kostiumo tekstilinių krepšelių raida*. Daktaro disertacija, Humanitariniai mokslai, etnologija (07H). Klaipėda, 2018.
 Elvyra Usačiovaitė. Dangaus ir žemės simboliai lietuvių ornamentuose. In *Dangaus ir žemės simboliai*. Vilnius: Academia, 1995, p. 48–68.
 Elvyra Usačiovaitė. *Lietuvių liaudies ornamentai. Valstiečių baldų puošybos ir simbolikos bruožai*. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1998.
Frazeologijos žodynas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2001.
Sodžiaus menas, Nr. 6: *Senoviški rankdarbių raštai*. Sudarytojas Antanas Tamošaitis. Kaunas: Žemės ūkio rūmai, 1934.
 Teresė Jurkuvienė. Labai pavojinga tautiniam kostiumui aplinkybė. *Kultūros naujienos. Respublika*, 2012 sausio 28 d. [žiūrėta 2018 11 06]. Prieiga internetu: http://www.respublika.lt/lt/naujienos/kultura/kulturos_naujienos/labai_pavojinga_tautiniam_kostiumui_aplinkybe/, print.1

Elena Matulionienė

MOTIVATION FOR PRODUCTION AND WEARING OF TEXTILE POCKET OF LITHUANIA MINOR TODAY. REFLECTIONS OF IDENTITY EXPRESSION THROUGH CLOTHING

Summary

Textile pocket is mostly worn with the regional national costume of Lithuania Minor, with concert apparel of folk ensembles, with casual and festive stylized and ethnized clothing of self-made or industrial production during special celebrations and commemorations (of the state, family), with the uniforms of political and public organizations (scouts), and with school uniforms. Acquisition and wearing of textile pockets reflects the expression of the ethnocultural identity. Particular action helps to emphasize and stress the identity of an autochthon of this region. Textile pocket makers can be divided into groups: according to the initiation of handicraft production (reason); according to the intensity of production; according to creative interpretations. More frequently noted is the production of textile pockets for one's own needs and for the needs of their family and friends and a pre-ordered production when a pocket-maker does not wear the pocket herself. Textile pocket is made as a gift and as an embellishment: as a necessary part of the regional costume for oneself or the customer to be worn with the costume one already has; as the first part of the national costume, which is planned to be obtained, and suitable to be worn with different-style clothing; as a product of regional textile which is intended as a gift (for christenings, birthdays, weddings, Christmas, family and friends living abroad, foreign emigrants from Lithuania Minor during memorable occasions and anniversaries). It is interesting to note that pockets of the national costume of Lithuania Minor are often made not only by the craftsmen of Klaipėda County, but also by the craftsmen from other regions of Lithuania. Self-taught handicraft lovers usually embroider variations of the already seen ornaments. The variations and author interpretations of the authentic pockets of *Lietuvinkės*' created by textile artists and suitable to be worn with both the national costume and contemporary clothing are particularly fancy. Although textile pocket has a clear practical function, some symbolic meanings are also ascribed to the fact of wearing a pocket and its decoration characteristics by its wearers. The most common is the symbol of a *plant-tree (the tree of life)*, which is often used in the decoration of Lithuanian chests. The elements of patterns (birds, flower blossoms) and colours often have some symbolic meanings for pocket-makers. The ordered pockets are

produced as variations of traditional *Lietuvininkės'* pockets, although colours are often varied. The relationship between the characteristics of decoration of contemporary textile pocket and decoration of traditional *Lietuvininkės' delmonai*, symbolic meanings of colour and decoration are the following: reconstruction and actualisation; conscious selection of colours and ornamentation (creation of new theoretical contact meanings); variations of traditional ornaments and the creation of new symbols; colours in pocket decoration repeat or complement the colours of an individual costume; pocket decoration techniques retain traditional handicraft techniques; the decoration picture or symbols reproduce variations of traditional ornaments.